

การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย

Knowledge Management Strategies for Enhancing the Development of Large-Scale Choke Anan Mango Growers in Srinakorn District, Sukhothai Province

รัชดาภรณ์ แสนประสิทธิ์¹, ศิริภรณ์ บุญประกอบ^{2*} และสวรรยา หาญวงษา³

Ratchadaporn Sanprasit¹, Siriporn Bunprakob^{2*} and Sawanya Hanwongsa³

¹ สาขาศิลปศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

² สาขาศิลปศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

³ สาขาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

¹ Department of Liberal Arts, Faculty of Business and Liberal Arts,
Rajamangala University of Technology Lanna, Phitsanulok

² Department of Liberal Arts, Faculty of Business and Liberal Arts,
Rajamangala University of Technology Lanna, Phitsanulok

³ Department of Business, Faculty of Business and Liberal Arts,
Rajamangala University of Technology Lanna, Phitsanulok

* E-mail: siriporn19855@gmail.com

Received August 4, 2023 Revised June 18, 2024 Accepted June 30, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการจัดการความรู้ เพื่อพัฒนาเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและจัดระบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการแปลงมะม่วงโชคอนันต์ของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ ตำบลน้ำชุม อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย โดยใช้โมเดล SECI และ 2) ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการแปลงระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงโชคอนันต์ โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ผลการศึกษาส่วนที่ 1 การจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งได้ผลการจัดการความรู้ โดยใช้ SECI Model พบว่า การแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ได้หัวข้อความรู้แนวทางการสร้างต้นแบบการจัดการแปลง และช่องทางจัดจำหน่าย ที่ถูกแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกกลุ่มของเกษตรกรและผู้เชี่ยวชาญการสกัดความรู้ออกจากตัวคน โดยจำแนกความรู้และสร้างเป็นคู่มือการจัดการความรู้มะม่วงโชคอนันต์ จังหวัดสุโขทัย ได้นี้ 6 ประเด็น คือ (1) การจัดการสภาพแวดล้อมในแปลง (2) การเตรียมต้นต่อ

การคัดเลือกต้นพันธุ์ การปลูก และการดูแลรักษามะม่วงโชคอนันต์ (3) การป้องกันและกำจัดโรคพืชและแมลงศัตรูพืช ตามมาตรฐาน GAP พืชอาหาร (4) การเก็บเกี่ยวผลผลิต (5) นวัตกรรมที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และ (6) ช่องทางการจำหน่ายผลผลิต ผลการศึกษาส่วนที่ 2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเกษตรกร จากการรวบรวมความรู้ ส่งผลให้เกิดการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ อำเภอสรีนคร และอำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ทำให้กลุ่มเกษตรกร ได้ร่วมแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกับผู้อื่น สร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นภายในตนเอง ส่วนการฝึกความรู้ ได้มีการปลูกฝังองค์ความรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการแปลงมะม่วงโชคอนันต์ ที่มีการประเมินผลความรู้ที่ได้รับจากผู้เข้าร่วมกิจกรรม และผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงโชคอนันต์ อำเภอสรีนคร อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พบว่า ผลการประเมินความรู้ของเกษตรกรภายหลังเข้าร่วมกิจกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = .661) ผลของการวิจัยครั้งนี้ ก่อให้เกิดแนวทางพัฒนาการจัดการแปลงใหญ่ที่มีประสิทธิภาพ ลดต้นทุนเพิ่มผลผลิตและช่องทางการจำหน่ายให้แก่กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการความรู้, เกษตรแปลงใหญ่, มะม่วงโชคอนันต์

Abstract

This research investigated knowledge management strategies for enhancing the development of a large-scale Choke Anan mango grower group in Srinakorn District, Sukhothai Province. The study aimed to: 1) Study and organize a knowledge system on the management of Chok Anan mango plots of a large-scale Choke Anan mango grower group in Srinakorn District, Sukhothai Province, using the SECI model; and 2) facilitate knowledge transfer and exchange regarding plantation management among Choke Anan mango growers. Interviews and questionnaires were utilized to gather data. Results are presented in two sections. First, knowledge management using the SECI Model revealed that learning and sharing processes facilitated knowledge exchange on topics such as plantation management models and distribution channels among grower group members and specialists. Individual knowledge was externalized, categorized, and compiled into a manual for Choke Anan mango plantation management in Sukhothai Province. This manual covered six key areas: (1) environmental management in plantations, (2) seedling preparation, selection, planting, and monitoring, (3) disease and pest control following GAP standards for food crops, (4) harvesting, (5) innovations to improve production efficiency, and (6) product distribution channels. Second, the sharing of collected knowledge within the grower group fostered knowledge exchange between specialists and the large-scale Choke Anan mango grower group in Srinakorn and Srisatchanalai

Districts. This exchange enabled growers to collaborate, share insights, and generate new knowledge. Knowledge internalization was achieved by imparting knowledge to growers participating in the exchange activities. An evaluation of participants' acquired knowledge demonstrated a high level of understanding ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = 0.661). The findings of this research provide guidance for the effective development of large-scale mango plantations, cost reduction, increased production, and improved distribution channels for Choke Anan mango growers in the future.

Keyword: Knowledge Management, Large-scale Plantation, Choke Anan Mango

บทนำ

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์ (2565) ได้วิเคราะห์สถานการณ์เศรษฐกิจการค้ารายภูมิภาค พบว่า ในปี 2564 มีการผลิตมะม่วงจากพื้นที่ทั่วประเทศ 913,910 ไร่ ได้ผลผลิตทั้งประเทศ 903,311.82 ตัน พันธุ์ที่นิยม เช่น น้ำดอกไม้ เชียงเสวย พาลันกร่อง มั่นขุนศรี โชคอนันต์ มหาชนก จังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกมากที่สุด ได้แก่ พิษณุโลก 102,712 ไร่ เชียงใหม่ 74,409 ไร่ เลย 51,435 ไร่ ประจวบคีรีขันธ์ 51,370 ไร่ ลำพูน 50,622 ไร่ และสุโขทัย 47,920 ไร่ โดยในปี 2564 ไทยส่งออกมะม่วงสดไปตลาดคู่ค้าสำคัญเป็นปริมาณ 113,806 ตัน มูลค่า 2,934.61 ล้านบาท อัตราการขยายตัวสูงถึงร้อยละ 50.25 เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า แม้จะเกิดการแพร่ระบาดของโควิด -19 แต่การส่งออกมะม่วงของไทย ยังคงมีศักยภาพอย่างต่อเนื่อง สำหรับไตรมาสแรกของปี 2565 (มกราคม - มีนาคม) ไทยส่งออกมะม่วงสดเป็นปริมาณ 30,433 ตัน มูลค่า 765.31 ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 3.64 เมื่อเทียบกับปี 2564 ตลาดส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ มาเลเซีย รองลงมา คือ เกาหลีใต้ เวียดนาม ญี่ปุ่น และสิงคโปร์ จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า มะม่วงถือเป็นสินค้าทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญอันดับต้นๆของ

ประเทศไทย ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาอย่างครบวงจร ตั้งแต่กระบวนการผลิต การดูแลรักษา การจำหน่าย ตลอดจนการพัฒนาให้มีคุณภาพเพื่อขยายการส่งออกเพิ่มเติมไปยังประเทศอื่น

ด้วยเหตุนี้ การจะพัฒนาได้อย่างครบวงจร ต้องเริ่มต้นที่ผู้ผลิต นั่นคือ เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วง ที่จะต้องได้รับองค์ความรู้ ทักษะและการสนับสนุนที่จำเป็นสำหรับการสร้างผลผลิต ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรม และลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลในจังหวัดสุโขทัย พบว่า เกษตรกรปลูกมะม่วงสายพันธุ์อื่น เช่น น้ำดอกไม้ เชียงเสวย ฯลฯ แต่ประสบปัญหาเรื่องราคาและการติดผล เกษตรกรเลยเปลี่ยนมาปลูกมะม่วงโชคอนันต์แทน เนื่องจากสภาพภูมิอากาศของสุโขทัย ปริมาณน้ำฝนไม่มาก ฤดูหนาวอากาศไม่หนาวจัด ซึ่งเหมาะสำหรับการปลูกมะม่วงโชคอนันต์ หลังจากปลูกมะม่วงโชคอนันต์มาระยะหนึ่ง กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่อำเภอสวรรคโลก และอำเภอสรีสัชชาลัย ประสบปัญหาในเรื่องของการดูแลรักษาผลผลิต และการจัดการแปลง ตลอดจนการหาช่องทางในการจัดจำหน่ายผลผลิต ในขณะเดียวกัน จากการสัมภาษณ์นายสายชล จันทร์วีโร (มะม่วงโชคอนันต์ พันธุ์น้ำ, 18 มีนาคม 2565) พบว่า กลุ่มเกษตรกร

แปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ ตำบลน้ำชุม อำเภอสรีนคร จังหวัดสุโขทัย เป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการปลูกมะม่วงสายพันธุ์โชคอนันต์ โดยได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 ในการประกวดแปลงใหญ่ดีเด่นระดับประเทศ ประจำปี 2562 มีความเข้มแข็งของการบริหารจัดการกลุ่ม ตั้งแต่วางแผนการผลิต เก็บผลผลิตจำหน่ายและแปรรูป รวมทั้งการบันทึกข้อมูลการผลิตและผลผลิต มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาช่วยในการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต การบริหารจัดการด้านการตลาดมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (MOU) กับบริษัทเอกชน จำนวน 3 บริษัท คือ บริษัท ฟรุ๊ตต้า เนเชอรัล จำกัด บริษัท แกรนด์เอเชียอุตสาหกรรมอาหาร จำกัด และ 7 - eleven นอกจากนี้ยังมีตลาดต่างประเทศ ได้แก่ พม่า มาเลเซีย กัมพูชา ลาว จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์ เวียดนาม และตลาดแปรรูป และส่วนที่เหลือเป็นมะม่วงอุตสาหกรรม ซึ่งจะส่งให้กับโรงงานแปรรูปเป็นมะม่วงอบแห้ง มะม่วงกระป๋อง มะม่วงดอง มะม่วงแช่อิ่ม และข้าวเกรียบมะม่วง ส่งผลให้เกษตรกรประสบความสำเร็จ มีความมั่นคงด้านรายได้ และชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

ด้วยความสำเร็จของกลุ่มเกษตรกร ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะถอดบทเรียนความสำเร็จโดยใช้โมเดลเซกิ (SECI Model) ของ Nonaka & Takeuchi (1995) มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการอธิบายกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการแปลงมะม่วงโชคอนันต์ให้มีประสิทธิภาพให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้สนใจเนื่องจากกลุ่มเกษตรกร คือ ทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญจากการลงมือปฏิบัติ

จากการลองผิดลองถูก ตรงกับโมเดลเซกิที่สามารถเก็บ ถ่ายทอด สร้าง พัฒนา ความรู้ต่าง ๆ ภายในตัวบุคคลได้เป็นอย่างดี ในการหลอมรวมความรู้ในองค์กรระหว่างความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) กับ ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ใน 4 กระบวนการ เพื่อยกระดับความรู้ให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นวัฏจักร เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ที่เหมาะสม สามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีและเผยแพร่ให้กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่อื่น ๆ หรือเกษตรกรรายย่อยที่สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มคุณภาพผลผลิต ให้สามารถจำหน่ายสร้างรายได้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาและจัดระบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการแปลงมะม่วงโชคอนันต์ของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ ตำบลน้ำชุม อำเภอสรีนคร จังหวัดสุโขทัย โดยใช้โมเดล SECI

2. ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการแปลงระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงโชคอนันต์

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. ด้านการจัดการความรู้

ปิยะพร ตันณีกุล (2560) กล่าวว่า การจัดการความรู้ (Knowledge Management) คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบเพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึง

ความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขันสูงสุด โดยความรู้มี 2 ประเภท คือ 1) ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (tacit knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคล และ 2) ความรู้ที่ชัดแจ้ง (explicit knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวมถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีต่าง ๆ

พัทธนันท์ หรรษาภิรมย์โชค (2559) กระบวนการจัดการความรู้ประกอบด้วย 1) การถอดความรู้ 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) การนำความรู้ไปใช้ใหม่ และ 4) การเก็บรักษาความรู้ ซึ่งประเด็นสำคัญของการจัดการความรู้ ตามขั้นตอนดังกล่าวคือ ความรู้ที่พัฒนาหรือสร้างขึ้นนั้นไม่มีวันหยุดนิ่ง เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การเตรียมความพร้อมในด้านความรู้ของบุคลากร จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับการพัฒนาองค์ความรู้ควบคู่ไปกับการพัฒนาบุคลากร

2. ด้านเกษตรแปลงใหญ่

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2559) โครงสร้างภาคการเกษตรของไทย เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรขนาดเล็ก และเป็นการผลิตที่มีลักษณะต่างคนต่างทำ การดำเนินการลักษณะดังกล่าวทำให้ภาคเกษตรต้องเผชิญกับปัญหาและข้อจำกัดต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อรายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกร เช่น ปัญหาด้านต้นทุนการผลิต ได้แก่ ค่าพันธุ์ ค่าปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ค่าใช้จ่ายของเครื่องจักรกลการเกษตร และค่าจ้างแรงงานด้านการเกษตร รวมทั้ง ปัญหาการขาดอำนาจการ

ต่อรองของเกษตรกรตลอดกระบวนการผลิต (Production Process) การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) และปัญหาด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่ยังไม่เข้าถึงตัวเกษตรกรได้เท่าที่ควร ดังนั้น เพื่อเป็นการลดข้อจำกัดดังกล่าว จะต้องส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่ม การผลิตและการบริหารจัดการร่วมกัน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีภารกิจต้องดูแลคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ต้องให้การสนับสนุนและส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรของเกษตรกรให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตรและเพิ่มรายได้ของเกษตรกร จึงได้กำหนดระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ที่มีการบริหารจัดการร่วมกันให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ผลักดันให้เกษตรกรรวมกลุ่มในการผลิตเพื่อร่วมกันจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพราคาเป็นธรรม เพื่อลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ตลอดจนการจัดการด้านการตลาดโดยหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก

วัตถุประสงค์ของเกษตรแปลงใหญ่

(1) เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มและบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อให้เกิดการรวมกันผลิตและรวมกันจำหน่าย โดยมีตลาดรองรับที่แน่นอน

(2) เพื่อให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตและมีผลผลิตต่อหน่วยเพิ่มขึ้น รวมทั้งผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐาน ภายใต้การบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

เงื่อนไขการเข้าร่วมแปลงใหญ่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

(1) เป็นการรวมแปลงผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน แปลงไม่จำเป็นต้องอยู่ติดกันเป็นผืนเดียว แต่ควรอยู่ภายในชุมชนใกล้เคียงกัน สินค้าควรเป็นสินค้าหลักของเกษตรกร พื้นที่ที่มีความเหมาะสมและมีศักยภาพที่จะพัฒนาในเชิงเศรษฐกิจ

(2) เกษตรกรสมัครใจพร้อมที่จะพัฒนาการเกษตรและการตลาดร่วมกัน โดยการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการพัฒนา

(3) ขนาดพื้นที่ดำเนินการ

1) พืชไร่ ปาล์มน้ำมัน ยางพารา และข้าว มีพื้นที่รวมกันตั้งแต่ 1,000 ไร่ ขึ้นไปและเกษตรกรสมัครใจเข้าร่วมโครงการไม่น้อย 50 รายขึ้นไป

2) ไม้ผล พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ หรือพืชอื่น ๆ มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 300 ไร่ขึ้นไปหรือเกษตรกรสมัครใจเข้าร่วมโครงการไม่น้อย 50 รายขึ้นไป

3) ประมง ปศุสัตว์ ฝั่งและแมลงเศรษฐกิจควรมีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 300 ไร่หรือหน่วยขึ้นไป หรือเกษตรกรสมัครใจเข้าร่วมโครงการไม่น้อยกว่า 50 รายขึ้นไป

4) ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด

5) การเข้าร่วมแปลงใหญ่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะมีการสนับสนุนจากภาครัฐเป็นเวลา 3 ปีต่อเนื่องกันดังนี้

5.1 แปลงจะได้รับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในด้าน
การจัดการดิน การ
จัดการน้ำ เป็นต้น

5.2 สมาชิกแปลงใหญ่จะได้รับการถ่ายทอดความรู้ และ

การบริการจากหน่วยงานต่าง ๆ ภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ภายใต้ภารกิจของแต่ละหน่วยงานตามความต้องการของสมาชิกแปลงใหญ่

5.3 สนับสนุนการเข้าถึงแหล่ง

ทุนเพื่อการพัฒนาการผลิตและความเข้มแข็งของกลุ่ม/องค์กรที่บริหารจัดการแปลงใหญ่

ด้วยเหตุนี้ การนำเอาการจัดการความรู้มาใช้ในการรวบรวมองค์ความรู้ที่กระจุกกระจายอยู่ในตัวเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการแปลงใหญ่มาจัดเก็บให้เป็นระบบ เพื่อสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังกลุ่มเกษตรกรผู้สนใจ ส่งผลให้เกิดแนวปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมในการจัดการแปลงให้มีประสิทธิภาพ อาจนำไปสู่การพัฒนาเป็นกลุ่มเกษตรแปลงใหญ่ ซึ่งจะเพิ่มอำนาจการต่อรองทางการค้า การใช้ทรัพยากรร่วมกันในการจัดการแปลง ลดต้นทุนการผลิต และส่งเสริมช่องทางการจำหน่าย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ระยะเวลาในการวิจัย

ระยะเวลาที่ทำการศึกษาวิจัยระหว่างเดือนเมษายน 2565-เดือนมีนาคม 2566

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ในการศึกษาวิจัย คือ เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงโชคอนันต์ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จำนวน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสครินคร อำเภอ

สวรรคโลก และอำเภอศรีสัชนาลัย รวมจำนวนทั้งสิ้น 358 คน (สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสัชนาลัย, 2565)

กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงโชคอนันต์ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย 3 อำเภอ ได้แก่ ตำบลน้ำชุม อำเภอศรีนคร ตำบลในเมือง อำเภอสวรรคโลก และตำบลบ้านแก่ง อำเภอศรีสัชนาลัย ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 50 คน โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมและมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพปลูกมะม่วงโชคอนันต์มาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงโชคอนันต์ที่เข้าร่วมกิจกรรม สร้างและแสวงหาความรู้ 3 อำเภอๆ ละ 10 คน รวมจำนวน 30 คน และ 2) ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงโชคอนันต์ที่เข้าร่วมกิจกรรมแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ จำนวน 20 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ใช้รูปแบบดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) 2) แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญด้านพืชศาสตร์ และด้านกีฏวิทยา จำนวน 3 ท่าน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.90

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ส่วน คือ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ อธิบายได้ดังนี้

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม คือ 1) เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงโชคอนันต์ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จำนวน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอศรีนคร อำเภอสวรรคโลก และอำเภอศรีสัชนาลัย จำนวน 50 คน และ 2) ผู้เชี่ยวชาญทางการเกษตร จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านพืชสวน 2 คน และด้านกีฏวิทยา 1 คน

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้ การจัดการแปลงใหญ่มะม่วง การจัดการแปลงมะม่วง การแปรรูปผลผลิตมะม่วง และช่องทางจัดจำหน่ายผลผลิต

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัย ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการความรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ ดังนี้

(1) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกร นำมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง จำแนกและจัดหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ หาแบบแผน ทำความเข้าใจกับความหลากหลายและความแตกต่างของข้อมูลที่จัดเก็บ จากนั้นนำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์มารวบรวม ส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญสังเคราะห์ความเชื่อมโยงกับแนวทางปฏิบัติที่ดีตามทฤษฎีและสภาพพื้นที่ปลูก และสร้างเป็นข้อสรุปที่ถ่วงน้ำหนักแล้ว

(2) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกร เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ เรื่อง “การจัดการความรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย” สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ภาพที่ 1 การลงพื้นที่แสวงหาความรู้ของทีมผู้วิจัย

ผลการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยเพื่อศึกษาและจัดระบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการแปลงมะม่วงโชคอนันต์ของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ ตำบลน้ำชุม อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย โดยใช้โมเดล SECI และเพื่อถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการจัดการแปลงระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงโชคอนันต์ ทำให้ได้ผลการศึกษาวิจัยตามกระบวนการของโมเดล SECI ดังต่อไปนี้ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการ Socialization เป็นการแบ่งปัน และสร้างความรู้ฝังแน่น (Tacit

Knowledge) จากการติดต่อสื่อสารระหว่างกันโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรง ซึ่งเป็น การสร้างความรู้จากตัวเราไปสู่ตัวคนอื่น ผลการศึกษามีดังนี้

ผู้วิจัยกำหนดเป้าหมายแหล่งความรู้ที่จะศึกษาองค์ความรู้เกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ในพื้นที่อำเภอศรีนคร อำเภอสวรรคโลก และอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย จากนั้นเข้าสู่กระบวนการสร้างและแสวงหาความรู้ โดยกำหนดแหล่งความรู้ ตัวบุคคล วิธีการรวบรวมและสังเคราะห์องค์ความรู้ แบ่งเป็น

(1) แหล่งความรู้เกี่ยวกับการจัดการแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ ผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และบทความที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแปลงใหญ่มะม่วง และการจัดการสวนมะม่วง การแปรรูปผลผลิตมะม่วง ช่องทางและการจำหน่ายมะม่วง

(2) ตัวบุคคล ได้แก่ ประธานกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ ตำบลน้ำชุม อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย 1 คน เกษตรกรต้นแบบภายในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการส่งออกมะม่วง 1 คน รวมทั้งสมาชิกภายในกลุ่ม 8 คน กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงโชคอนันต์ ตำบลในเมือง อำเภอสวรรคโลก และตำบลบ้านแก่ง อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย จำนวน 20 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านพืชสวนและกีฏวิทยา รวมจำนวน 3 คน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ในการปลูกมะม่วงโชคอนันต์ จำนวน 1-5 ไร่และมีผลผลิตในปี 2564 อยู่ระหว่างจำนวน 1-5 ตัน ส่วนใหญ่มีรายได้จากการจำหน่ายมะม่วงโชคอนันต์ไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี

การรวบรวมและจัดเก็บความรู้ ผู้วิจัยได้ผนวกองค์ความรู้จากการทบทวนวรรณกรรม การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง รวบรวมและจัดทำข้อมูล นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านพืชสวนและกีฏวิทยา ได้สังเคราะห์และกลั่นกรองเป็นองค์ความรู้ที่ถูกต้อง ทันสมัย จนนำไปสู่กิจกรรมการประมวลความรู้และกลั่นกรอง เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจ สามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ง่าย ได้ผลการศึกษา 6 ประเด็น ดังต่อไปนี้

(1) การจัดการสภาพแวดล้อมในแปลง ได้แก่ สภาพพื้นที่และภูมิอากาศ สภาพดินปลูกและแหล่งน้ำ

1) สภาพพื้นที่ปลูกมะม่วงมีความสำคัญ หากสถานที่ปลูกเหมาะสม จะส่งผลต่อการเจริญเติบโต การบำรุงรักษา ต้นทุนการผลิต ผลผลิตทั้งด้านคุณภาพและปริมาณที่แตกต่างกัน ในพื้นที่ราบมะม่วงจะเจริญเติบโตได้ดี เพราะดินมีความสมบูรณ์และความชื้นเหมาะสม ส่งผลให้ต้นทุนในการบำรุงรักษาและการจัดการสวนต่ำกว่าพื้นที่สูง และพื้นที่ชายเขา ที่มีความลาดชันเล็กน้อย จะพบการระบาดของโรคมะม่วงน้อยกว่าพื้นที่ราบ ส่วนพื้นที่สูงจำเป็นต้องมีการวางระบบน้ำให้เพียงพอเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ หากมีการปลูกในพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ เกษตรกรควรยกร่องปลูก เนื่องจากการปลูกมะม่วงในพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขัง มักจะมีปัญหาโรคเข้าทำลายได้ง่ายกว่าแปลงปลูกที่มีการระบายน้ำได้ดี

2) สภาพภูมิอากาศ เป็นปัจจัยในการควบคุมการเจริญเติบโตและการออกดอกตามธรรมชาติของมะม่วง เพราะมะม่วงต้องการสภาพอากาศชื้นแห้ง เพื่อจะออกดอกติดผลและเจริญเติบโตทางกิ่งก้าน ด้วยเหตุนี้ แหล่งปลูก

มะม่วง ที่เหมาะสมควรมีช่วงแล้งยาวนานพอสมควร หรือมีฤดูแล้งและฤดูฝนสลับกันอย่างเด่นชัด พอที่จะทำให้ต้นขาดน้ำและหยุดการเจริญทางกิ่งก้านแต่เกิดการออกดอกได้ระหว่างช่วงแล้งดังกล่าว หากมีฝน หรือมีสภาพชื้นอยู่ตลอดปี มะม่วงจะออกดอกได้ยาก เพราะจะมีการเจริญเติบโตทางกิ่งใบและมีปัญหาเรื่องโรคแมลงตามมา ปริมาณน้ำฝนที่เหมาะสม เฉลี่ยอยู่ระหว่าง 700-1,500 มิลลิเมตรต่อปี หากปริมาณน้ำฝนน้อย จะทำให้การเจริญเติบโตและการติดผลมะม่วงต่ำ และหากปลูกมะม่วงในเขตที่มีลมแรง ควรปลูกต้นไม้กั้นลม เพื่อป้องกันการเสียหายของผลผลิต

3) สภาพดินปลูก ที่เหมาะสมกับการปลูกมะม่วง คือ ดินร่วน และดินปนทราย เนื่องจากอุดมไปด้วยอินทรีย์วัตถุ มีธาตุอาหารเพียงพอ ดินปลูกต้องระบายน้ำและถ่ายเทอากาศได้ดี หากสภาพดินเป็นดินเหนียว จะระบายน้ำได้ไม่ดี มีผลต่อการเจริญเติบโตของมะม่วง ในช่วงฝนตกชุก เกษตรกรควรปรับปรุงสภาพดินให้ร่วนซุยอยู่เสมอ เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์เป็นประจำทุกปี หากดินระบายน้ำไม่ดี พยายามพูนดินโคนต้นให้สูงขึ้นเล็กน้อย เพื่อป้องกันน้ำท่วมขังเกษตรกรควรให้ความสำคัญกับสภาพดิน เนื่องจากมีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพผลผลิตมะม่วงโชคอนันต์ และควรส่งตัวอย่างดินไปวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบ ความอุดมสมบูรณ์ของแปลง และขอรับคำแนะนำในการปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการปลูกมะม่วง โดยเกษตรกรสามารถส่งดินไปวิเคราะห์ได้ที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมวิชาการเกษตร สำนักวิทยาศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต กรมพัฒนาที่ดิน เป็นต้น

4) แหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกมะม่วงโชคอนันต์ เกษตรกรในจังหวัดสุโขทัยใช้น้ำฝน ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ส่วนในฤดูหนาว และฤดูแล้ง จะใช้น้ำบาดาล แม้ว่ามะม่วงจะเป็นพืชที่ทนแล้งได้ดี แต่ให้น้ำแก่ต้นมะม่วงอย่างเพียงพอ จะช่วยให้ต้นมะม่วงเจริญเติบโตเร็วและแข็งแรง โดยเฉพาะช่วงที่กำลังติดผลเล็ก ๆ ถ้ามีการให้น้ำเพียงพอ จะทำให้มะม่วงติดผลได้มากและไม่ค่อยร่วง ด้วยเหตุนี้การพึ่งพาแต่น้ำฝนเพียงอย่างเดียวย่อมไม่ได้ผลผลิตมะม่วงที่ดีเท่าที่ควร เกษตรกรจึงควรมีแหล่งน้ำสำรองที่จะเก็บกักน้ำไว้ใช้ยามจำเป็น เช่น หลังจากมะม่วงออกช่อดอกและติดผลแล้ว แต่ผลยังเล็ก ถ้าหากขาดน้ำหรือได้รับน้ำไม่เพียงพอ ในช่วงนี้ มะม่วงจะติดผลน้อยหรือผลที่ติดมีขนาดเล็กลง ส่วนคุณภาพน้ำ มีผลต่อผลผลิตทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เกษตรกรควรมีองค์ความรู้เรื่องปริมาณและคุณภาพของน้ำที่มีผลต่อผลผลิต การบำบัดน้ำ การบริหารจัดการน้ำ เช่น ปริมาณน้ำที่ใช้แต่ละครั้ง ความถี่ห่างของการให้น้ำ การผลิตมะม่วงในระบบน้ำน้อย เป็นต้น รวมทั้งจัดเก็บข้อมูลปริมาณน้ำฝนและการกระจายของฝน ตลอดจนสามารถจัดการคุณภาพน้ำ โดยเฉพาะน้ำบาดาลในสวนมะม่วงได้ แต่การจัดการน้ำให้เพียงพอ ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น ความต้องการของตลาดและราคาจำหน่ายผลผลิต จึงเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรลงทุนด้านระบบจัดการน้ำ

(2) การเตรียมต้นตอ การคัดเลือกต้นพันธุ์ การปลูก และการดูแลรักษามะม่วงโชคอนันต์

1) การเตรียมต้นตอ ต้นตอที่เหมาะสมในการเสียบยอดพันธุ์มะม่วงโชคอนันต์ ควรเกิดจากการเพาะจากเมล็ด โดยเลือกต้นตอที่มีอายุประมาณ 3 เดือนมาปลูก พันธุ์ของต้นตอควรเป็นพันธุ์พื้นเมือง เช่น มะม่วงตาล แก้ว ทองดำ พิมเสน ฯลฯ ไม่ควรเป็นมะม่วงกะล่อน เพราะอาจจะมีผลต่อกลิ่นของมะม่วงโชคอนันต์ เกษตรกร ควรปลูกมะม่วงต้นตอลงในแปลง เมื่อมีอายุได้ประมาณ 3 ปี แล้วจึงเริ่มเปลี่ยนยอดเป็นพันธุ์โชคอนันต์ ด้วยวิธีเสียบกิ่งเปลือกข้างต้นละ 3 ยอด โดยเลือกเปลี่ยนยอดที่สูงจากพื้นดินประมาณ 1.30 เมตร เพื่อไม่ให้ผลมะม่วงที่ออกมาในปีแรกถูกพื้นดิน ซึ่งจะทำให้ผลผลิตผิวไม่สวย ช่วงที่เหมาะสมสำหรับการเสียบยอด คือ ต้นเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายน เพราะเป็นช่วงที่จะเกิดความเสียหายน้อย ซึ่งการเสียบยอดจะช่วยให้อายุของมะม่วงยืนยาวขึ้น ลดค่าใช้จ่าย และลดปัญหาการโคนล้มของต้นได้ดีกว่ามะม่วงแปลงที่ปลูกด้วยกิ่งพันธุ์

2) การเลือกกิ่งพันธุ์ เกษตรกรควรเลือกกิ่งพันธุ์ที่มีขนาดเล็ก หรือใหญ่กว่าเล็กน้อยกับขนาดของต้นตอ แต่ไม่ควรใช้กิ่งพันธุ์ที่มี ขนาดใหญ่มากนัก ถ้ากิ่งพันธุ์มีขนาดใหญ่กว่า ควรจะใช้ต้นตอหลายต้น กิ่งพันธุ์ควรเป็นกิ่งที่กำลังเจริญเติบโตไม่แคระแกร็น ลักษณะของกิ่งกลมไม่เหลี่ยม และไม่แก่กว่าต้นตอมากนัก ไม่มีโรคแมลงรบกวน ถ้ากิ่งพันธุ์ตรงจะดีมาก เพราะสะดวกในการทำงาน ส่วนกิ่งที่เอนสามารถใช้ได้ แต่กิ่งที่ห้อยย้อยลงล่างไม่ควรใช้ ทาบกิ่งถ้าจำเป็นต้องใช้ให้ผูกกิ่งให้ตรงเสียก่อน ทั้งนี้ควรเลือกยอดพันธุ์มาจากต้นมะม่วงที่ให้ ผลดก รูปร่างผลสวย คุณภาพดี เพราะแม้ว่าจะเป็น

มะม่วงพันธุ์โชคอนันต์เหมือนกัน แต่ละต้นจะให้ผลผลิตแตกต่างกัน นอกจากนี้ การเสริมรากมะม่วง จะช่วยให้ทนทานต่อความแห้งแล้ง โรคและแมลง เนื่องจากรากจะหาอาหารได้ดีขึ้น

3) การปลูกมะม่วงโชคอนันต์ เริ่มต้นจากการ ปรับสภาพดินและพื้นที่ก่อนลงต้นกล้า หากเป็นพื้นที่สูง พื้นที่ชายเขา และพื้นที่ราบ ไม่จำเป็นต้องยกร่องเพื่อระบายน้ำ แต่หากเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีจำเป็นต้องขุดร่องสวน ไถพรวนและตากดินไว้จนสุก เพื่อฆ่าเชื้อโรคและแมลงบางชนิดที่จะทำให้เกิดปัญหากับมะม่วง ใช้เวลาในการตากดินประมาณ 15-30 วัน จากนั้นขุดยกร่องสำหรับระบายน้ำการขุดหลุมปลูก ซึ่งขนาดหลุมมีความกว้าง ยาว และลึก ประมาณ 50-100 เซนติเมตร ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของดิน ถ้าดินดี ร่วนซุยมีอินทรีย์วัตถุมาก ก็ขุดหลุมขนาดเล็กได้ แต่ถ้าดินที่ไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ ควรขุดหลุมขนาดใหญ่ เพื่อจะได้ปรับปรุงดินในหลุมปลูกให้ดีขึ้น ทั้งนี้ ควรปลูกให้เป็นแถวเป็นแนว เพื่อสะดวกในการดูแลรักษาและการปฏิบัติงาน ในส่วนของระยะการปลูกต้นพันธุ์ จะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การปลูก กล่าวคือ ระยะปลูกแบบถี่ หรือระยะชิด ได้แก่ ระยะ 2×2 เมตร, 2.50×3 เมตร, 2.50×3.50 เมตร สำหรับการปลูกระยะชิดนั้น เกษตรกรจำเป็นต้องดูแลและตัดแต่งกิ่งอยู่เสมอ และระยะปลูกแบบห่าง ได้แก่ ระยะ 6×6 เมตร, 6×8 เมตร, 8×8 เมตร หรือมากกว่านี้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ปลูกและประโยชน์ใช้สอยของเกษตรกร สำหรับมะม่วงที่ขยายพันธุ์ด้วยการทาบกิ่ง ควรปลูกระยะ 8×8 เมตร หรืออย่างน้อยไม่ควรต่ำกว่า 6×6 เมตร และช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดในการปลูกมะม่วง คือ ต้นฤดูฝน เนื่องจาก

อากาศมีความชุ่มชื้นดี ทำให้มะม่วงตั้งตัวได้เร็ว และไม่ต้องรดน้ำในระยะแรก

4) การดูแลรักษามะม่วงโชคอนันต์ ความถี่ของการให้น้ำขึ้นอยู่กับเนื้อดินและสภาพอากาศ หากเนื้อดินเป็นดินปนทรายควรให้น้ำ 2-3 วันต่อครั้ง แต่ถ้าเนื้อดินเป็นดินเหนียวควรให้น้ำ 4-5 วันต่อครั้ง ในช่วง 3 ปีแรกการให้น้ำต้นมะม่วงจะสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นช่วงที่ต้นมะม่วงเจริญเติบโต โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงแตกใบอ่อน หากต้นมะม่วงขาดน้ำอาจทำให้ตายได้ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรอาจจะใช้วิธีสังเกตความชื้นของดินและสภาพของใบมะม่วง ประกอบการวางแผนการให้น้ำในแต่ละระยะการปลูก ช่วงฤดูแล้งเกษตรกรอาจจะใช้ฟางข้าวมาคลุมที่โคนต้นมะม่วงเพื่อลดการระเหยของน้ำและทำให้ดินเก็บความชื้นได้นานขึ้น ทั้งยังช่วยเว้นระยะเวลาในการรดน้ำออกไปได้อีกด้วย ก่อนที่จะออกดอก มะม่วงต้องการพักตัวหรือหยุดการเจริญเติบโตทางลำต้น กิ่ง และใบ เพื่อสะสมอาหารและเตรียมแทงช่อดอก ดังนั้น ควรรดน้ำให้กับต้นมะม่วงเป็นเวลา 1 เดือน และอาจจะใช้วิธีรมควันโดยสุ่มไฟให้ควันร้อนไล่ความชื้นในดิน ต่อมาเมื่อมะม่วงเริ่มออกดอกและดอกเริ่มบาน ควรเริ่มให้น้ำทีละน้อย เพียงพอสำหรับให้หน้าดินเปียก โดยใช้ น้ำฉีดล้างช่อดอกก็ได้จนกว่าจะผสมเกสรติดเป็นผลอ่อนเล็ก ๆ จากนั้นค่อย เพิ่มการให้น้ำขึ้นทีละน้อย จนกว่าผลมะม่วงมีอายุได้ 70 วัน จากนั้นให้ลดปริมาณการให้น้ำลงทีละน้อยจนกว่าผลมะม่วงมีอายุ 90 วัน สำหรับการสังเกตว่าน้ำที่ให้มีปริมาณมากเกินไปหรือน้อยเกินไปนั้น ให้สังเกตที่ช่อดอกและช่อดอก คือ ถ้าช่อดอกแห้ง แสดงว่าน้ำน้อย แต่ถ้าช่อดอกมีสีเขียวออกเหลืองนวล แสดงว่าน้ำมากเกินไป

และเมื่อเก็บเกี่ยวผลเสร็จแล้ว ถ้าฝนไม่ตกหรือดินมีความชื้นไม่พอ เกษตรกรควรให้น้ำอย่างสม่ำเสมอและเพียงพอ โดยให้น้ำตั้งแต่เก็บเกี่ยวผลเสร็จไปจนถึงเดือนกันยายน เพราะเป็นช่วงที่มะม่วงต้องการเร่งการเจริญเติบโตทางลำต้น กิ่ง และใบ สำหรับการตัดแต่งกิ่ง ควรดำเนินการปีละ 2 ครั้ง คือ ช่วงหลังการเก็บเกี่ยว และช่วงก่อนออกดอก โดยแบ่งออกเป็น การตัดแต่งกิ่งแบบบางเบา เป็นการบังคับและเลือกกิ่งให้เจริญเติบโตไปในทิศทางที่ต้องการ โดยตัดแต่งกิ่งที่ไม่ต้องการออก การตัดแต่งกิ่งแบบปานกลาง เป็นการตัดแต่งกิ่งเมื่อพุ่มต้นใกล้จะชนกัน โดยตัดกิ่งรอบนอกทรงพุ่มทั้งหมดจากปลายยอดลึกเข้าหาศูนย์กลางต้นยาวประมาณ 50-100 เซนติเมตร มะม่วงจะผลิตาแตกกิ่งและใบใหม่มาทดแทน และสุดท้ายการตัดแต่งกิ่งแบบหนัก เป็นการตัดแต่งกิ่งเมื่อต้นมีอายุมาก หรือต้นถูกโรคและแมลงทำลาย หรือต้นทรุดโทรม โดยตัดแต่งกิ่งเปิดกลางทรงพุ่มให้มีความสูง 1.5-3.0 เมตร ปริมาตรทรงพุ่มควรตัดออกไปประมาณครึ่งหนึ่ง สำหรับกิ่งที่ถูกตัดเป็นแผลขนาดใหญ่ ควรทาแผลด้วยยาป้องกันกำจัดเชื้อรา หรือสีน้ำมัน หลังจากนั้นกิ่งจะผลิตาแตกยอดใหม่ และเมื่อตัดแต่งกิ่งแล้ว จำเป็นต้องใส่ปุ๋ยเร่งให้แตกใบอ่อนพร้อมกัน เกษตรกรควรใส่ปุ๋ย ปีละ 4 ครั้ง ภายหลังเก็บเกี่ยวผลผลิต เพื่อเร่งการเจริญเติบโต บำรุงต้น เร่งการออกดอก และบำรุงผล ควรเลือกชนิดและสูตรปุ๋ยให้เหมาะสมกับระยะการเจริญเติบโต การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมีเป็นแนวทางที่ช่วยปรับปรุงเสถียรภาพของดินให้เหมาะสม สำหรับต้นมะม่วงในระยะยาว และช่วยลดต้นทุนได้ค่อนข้างมาก หากใช้ในสัดส่วนที่เหมาะสม โดยเฉพาะการใส่ปุ๋ยให้เป็นไปตาม

ค่าการวิเคราะห์ดินของแต่ละแปลง และความสมบูรณ์ของต้นมะม่วง อลเกษตรกรควรมีความรู้ด้านการใช้ปุ๋ยสั่งตัด ฮอร์โมนพืชจากสารสกัด การหมักจากวัสดุธรรมชาติ และความต้องการน้ำในการเจริญเติบโต รวมทั้งพัฒนาการทางสรีระวิทยา มะม่วง

(3) การป้องกันและกำจัดโรคพืชและแมลงศัตรูพืช ตามมาตรฐาน GAP พืชอาหาร

การป้องกันและกำจัดโรคพืชและแมลงศัตรูพืช แบ่งออกเป็น การป้องกันกำจัดโดยวิธีเขตกรรม ได้แก่ การดูแลรักษาแปลงให้สะอาด การทำลายซากพืช การพรวนดิน การเผา การเลือกระยะเวลาปลูก การเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม ระวังอย่าให้ลำต้นมีรอยแผล ไม่ให้เป็นที่อยู่อาศัยของแมลง ตัดแต่งกิ่งทรงพุ่มให้มีขนาดเหมาะสมกับระยะปลูก ให้แดดส่องถึง อากาศถ่ายเทสะดวกเป็นการลดความชื้นในทรงพุ่ม การป้องกันกำจัดโดยวิธีกล เช่น การใช้มือจับแมลงมาทำลาย หรือฆ่าแมลงด้วยการใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวมไปถึงการสร้างเครื่องกีดขวาง เช่น มุ้งลวด ตาข่าย หรือใช้กับดักชนิดต่าง ๆ การใช้น้ำฉีดพ่นไล่ไล่ขอดอกและใบ เพื่อช่วยแก้ปัญหาขอดอกและใบดำจากโรคเชื้อราดำได้ การป้องกันกำจัดโดยวิธีทางชีวภาพ การใช้ประโยชน์จากแมลงศัตรูธรรมชาติในการควบคุมแมลงศัตรูพืช โดยควรทำก่อนที่จะเกิดการระบาดมาก หรือทำ ในระยะที่ยังเป็นตัวอ่อนจะสามารถกำจัดได้ง่าย และการป้องกันกำจัดโดยใช้สารเคมีในกลุ่มออร์กาโนคลอรีน กลุ่มออร์กาโนฟอสเฟต กลุ่มคาร์บาเมต กลุ่มไพรีทรอยด์ กลุ่มไทโอคาร์บาเมต กลุ่มพาราควอต

(4) การเก็บเกี่ยวผลผลิตมะม่วงโชคนั้นจะออกดอกต้นเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม

เก็บเกี่ยวผลเดือนมีนาคม และจะออกดอกทวายเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายน เก็บเกี่ยวผลเดือนกันยายน แต่ถ้าราคาจะออกดอกได้ปีละ 3 ครั้ง คือ ช่วงเดือนมีนาคมถึงต้นเดือนเมษายน เกษตรกรจะจำหน่ายผลผลิตเป็นมะม่วงแก่จัดได้ในราคาต่ำ เนื่องจากเป็นช่วงที่มะม่วงเกือบทุกพันธุ์ออกผลตามฤดูกาล ช่วงเดือนกรกฎาคมถึงต้นเดือนกันยายน เกษตรกรจะจำหน่ายผลผลิตเป็นมะม่วงที่ผลค่อนข้างอ่อนจนถึงแก่ไม่จัดได้ในราคาค่อนข้างสูง เนื่องจากเป็นผลผลิตที่ออกนอกฤดูกาล และช่วงปลายเดือนพฤศจิกายนถึงต้นธันวาคม เกษตรกรจะจำหน่ายผลมะม่วงอ่อนได้ในราคาสูงกว่าการจำหน่ายเป็นมะม่วงผลแก่ซึ่งโตตามฤดูกาล

(5) นวัตกรรมที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต กลุ่มเกษตรกรมีนวัตกรรมที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้ผลผลิต ดังนี้

1) โดรนพ่นอาหารเสริมหรือสารเคมีมะม่วง เหมาะสำหรับแปลงที่มีขนาดใหญ่ประมาณ 40 ไร่ ขึ้นไป การใช้โดรนจะช่วยประหยัดเวลา จำนวนสาร และปลอดภัยกว่าใช้แรงงานคน

2) แอร์บัส สำหรับพ่นยามะม่วง

3) เครื่องคัดแยกความหนาแน่นของผลไม้ ด้วยวิธีการลอย-จมในน้ำหรือในน้ำเกลือ ใช้สำหรับคัดแยกความแก่อ่อนของมะม่วงพันธุ์โชคอนันต์

4) การใช้ปุ๋ยสั่งตัดร่วมกับปุ๋ยชีวภาพ เพื่อลดต้นทุนการผลิตมะม่วง

(6) ช่องทางการจำหน่ายผลผลิต

1) ตลาดภายในประเทศ เกษตรกรส่วนใหญ่จะจำหน่ายผลมะม่วงดิบให้แก่พ่อค้า ผู้รวบรวมในพื้นที่ (ล้ง) จะมารับซื้อผลผลิตที่

หากผลมะม่วงได้ขนาดและน้ำหนักตามมาตรฐาน จะทำการส่งตลาดสี่มุมเมืองและตลาดไท จังหวัดปทุมธานี รวมทั้งตลาดขายส่งผักผลไม้ในจังหวัดใหญ่ๆ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ และผู้ผลิตรายอื่นจะนำปลาหวานส่งร้านสะดวกซื้อ ส่วนมะม่วงที่ขนาดไม่ได้ตามมาตรฐานพ่อค้า ผู้รวบรวมในพื้นที่จะส่งมะม่วงดิบให้โรงงานมะม่วงดองหรือมะม่วงแช่อิ่ม ส่วนมะม่วงสุกจะส่งให้บริษัทแปรรูปน้ำมะม่วงเพื่อผลิตน้ำมะม่วงแยกเนื้อ

2) ตลาดต่างประเทศ เกษตรกรที่สามารถปลูกมะม่วงตามมาตรฐาน GAP และผลมะม่วงได้ขนาด น้ำหนัก และผิว ตามที่พ่อค้าผู้ส่งออกต้องการ จะส่งจำหน่ายผลผลิตให้ประเทศญี่ปุ่น ส่วนผลผลิตที่ได้มาตรฐานรองลงมา จะส่งจำหน่ายให้สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า และเวียดนาม แต่ส่งจำหน่ายเฉพาะช่วงเวลาที่ประเทศดังกล่าว ไม่มีมะม่วงภายใน ประเทศเพียงพอต่อความต้องการบริโภค

2. กระบวนการ Externalization เป็นการสร้างและแบ่งปันความรู้ฝังแน่นจากสิ่งที่มี (Tacit knowledge) และเผยแพร่ออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit knowledge) ให้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนอื่นไปสู่ความรู้ในตัวคนอื่น ด้วยการเรียบเรียงองค์ความรู้ให้เป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระบบในรูปแบบเอกสาร ซึ่งเป็นการจัดหมวดหมู่ออกเป็นหัวข้อความรู้หลัก ประกอบด้วยเนื้อหา 6 ส่วน คือ

- 1) การจัดการสภาพแวดล้อมในแปลง ได้แก่ สภาพพื้นที่และภูมิอากาศ สภาพดินปลูกและแหล่งน้ำ
- 2) การเตรียมดินต่อ การคัดเลือกต้นพันธุ์ การปลูกและการดูแลรักษามะม่วงโชคอนันต์
- 3) การป้องกันและกำจัดโรคพืชและแมลงศัตรูพืช มาตรฐาน GAP

พืชอาหาร 4) การเก็บเกี่ยวผลผลิต 5) นวัตกรรมที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และ 6) ช่องทางการจำหน่ายผลผลิต

ผลการศึกษา ผู้วิจัยได้จัดทำเอกสารวิชาการเผยแพร่ เรื่อง การจัดการความรู้มะม่วงโชคอนันต์ จังหวัดสุโขทัย ซึ่งผ่านการประมวลความรู้และกลั่นกรองความรู้มะม่วงโชคอนันต์ อันเป็นการสร้างกระบวนการเข้าถึงความรู้ สำหรับเกษตรกรและผู้สนใจ สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างสะดวกเข้าใจง่าย และสามารถนำไปใช้จัดการแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 2 คู่มือการจัดการความรู้มะม่วงโชคอนันต์ จังหวัดสุโขทัย

3. กระบวนการ Combination เป็นการรวบรวมและแปลงความรู้ที่ชัดเจน (Explicit knowledge) ที่เรียนรู้มาสร้างเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit knowledge) ใหม่ ๆ เป็น การสร้างความรู้จากความรู้ในตัวคนอื่นไปสู่ความรู้ในตัวเรา ผ่านการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเกษตรกร ผู้วิจัยดำเนินการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มเกษตรกร

แปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ อำเภอสรรค กลุ่มเกษตรกรอำเภอสรรคสันตชัย จังหวัดสุโขทัย รวมจำนวน 20 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอสรรค ผู้เชี่ยวชาญ และผู้วิจัย ทำให้กลุ่มเกษตรกร ได้ร่วมแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกับผู้อื่น สร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นภายในตนเอง

ภาพที่ 3 เวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเกษตรกร

ผลการศึกษา จากการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเกษตรกร พบว่า กลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมเวทีเสวนา มีพื้นที่ปลูกมะม่วงโชคอนันต์ จำนวน 1-5 ไร่ และมีประสบการณ์ในการปลูกมะม่วงโชคอนันต์มาแล้ว 6-10 ปี และกลุ่มเกษตรกร มีความพึงพอใจภาพรวมของการจัดเสวนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.48 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .372

4. กระบวนการ Internationalization เป็นการแปลงความรู้ที่ชัดเจน (Explicit knowledge มาเป็นความรู้ ฝังแน่น (Tacit knowledge) เป็นการนำความรู้ที่เรียนรู้มาไปปฏิบัติ การสร้างความรู้จากความรู้ในตัวเราไปสู่ความรู้ในตัวเรา ผ่านการปลูกฝังองค์ความรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เกี่ยวกับการจัดการแปลงมะม่วงโชคอนันต์ ที่มีการประเมินผลความรู้ที่ได้รับของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผลการศึกษา พบว่า การนำความรู้ด้านการจัดการแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์มาประยุกต์ใช้ เกษตรกรคิดว่าตนเองมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการแปลงมะม่วงโชคอนันต์ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการความรู้ เวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเกษตรกร ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.42 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .826 และภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการความรู้ เวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรคิดว่าตนเองมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการแปลงมะม่วงโชคอนันต์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.42 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .661 และมีความรู้มากที่สุดเกี่ยวกับการเตรียมดินตอ การคัดเลือกต้นพันธุ์ การปลูก และการดูแลรักษามะม่วงโชคอนันต์

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการจัดการความรู้เพื่อพัฒนากลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย อภิปรายผลโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกร และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเกษตรกร ดังนี้

ส่วนที่ 1 การจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกร

การแสวงหาความรู้จากกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นแกนนำของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ ที่ได้รับองค์ความรู้อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ ทั้งในด้านการจัดการแปลง

การแปรรูป การจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคอื่น เพื่อส่งเสริมการผลิตและจำหน่ายมะม่วงโชคอนันต์ และจากบทบาทการเป็นผู้นำของกลุ่ม จึงเป็นส่วนสำคัญในการจัดประชุมเพื่อถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้แก่เกษตรกรสมาชิกกลุ่ม ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้แลกเปลี่ยน มาจากการสั่งสมองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน ที่ได้จากการฝึกเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ ประสบการณ์ในการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมของภาคีต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อช่วยส่งเสริมและพัฒนการผลิตมะม่วงโชคอนันต์ ประกอบกับบุคลิกภาพในการนำเสนอและถ่ายทอด ยิ่งช่วยเสริมให้เกิดผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ธีระวัฒน์ จันทิก (2559) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจัยในด้านภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารชุมชนเข้มแข็งมากที่สุด โดยการมีภาวะผู้นำ ต้องมีองค์ประกอบร่วมกัน 3 ด้าน ได้แก่ การนำองค์กร การสร้างวัฒนธรรม และการกำหนดวิสัยทัศน์ เนื่องจากผู้นำเป็นผู้ชักจูงให้บุคคลต่าง ๆ ทำงาน เป็นผู้สร้างแนวทางในการดำเนินงานให้กับชุมชน มีเครือข่ายที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับแก่ทุกคนในชุมชน นอกจากนี้ นิศรา จันท์เจริญสุข (2564) ที่ได้ทำการศึกษา แนวทางการจัดการธุรกิจชุมชนบ้านแม่ขี้มูก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีผู้นำชุมชน เป็นผู้นำทีมมิใช่เป็นผู้บังคับบัญชา แต่เป็นผู้ที่มีบทบาทในการประสานงาน อำนวยความสะดวกไม่มีอำนาจตามกฎหมาย แต่การยอมรับมาจากศรัทธา ความเชื่อและไว้วางใจ ความสามารถเฉพาะบุคคลหรือบุคลิกภาพส่วนตัวสูง ความไว้วางใจ เป็นกระบวนการที่ต้องจัดการโดยผู้นำสร้างขึ้นเพื่อให้สมาชิกมีความรู้สึก โดยมีบทบาทชัดเจน การเชื่อมโยงเครือข่ายเป็นความสัมพันธ์ใน

ระดับกลุ่มองค์กร ที่มาจากความสมัครใจ ต้องมีความอิสระ และมีความเท่าเทียมในการกระทำร่วมกัน โดยมักจะมีรูปแบบเครือข่ายผ่านผู้นำแกนนำจากปัจจัยด้านภาวะผู้นำนี้ จึงส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ สามารถใช้ความรู้ที่ได้จากการแสวงหาสู่การสั่งสมองค์ความรู้ นำมาพัฒนาให้แปลงของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

จากการรวบรวมและจัดเก็บความรู้ ผู้วิจัยได้สรุปรวบรวมองค์ความรู้จากการทบทวนวรรณกรรม การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างและการสังเคราะห์องค์ความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ จนนำไปสู่การประมวลความรู้และกลั่นกรองออกมาได้ 6 ประเด็น ประกอบด้วย ประเด็นที่ 1 การจัดการสภาพแปลง ประเด็นที่ 2 การเตรียมดินตอ การคัดเลือกต้นพันธุ์ การปลูกและการดูแลรักษามะม่วงโชคอนันต์ ประเด็นที่ 3 การป้องกันและกำจัดโรคพืชและแมลงศัตรูพืช ตามมาตรฐาน GAP พืชอาหาร ประเด็นที่ 4 การเก็บเกี่ยวผลผลิต ประเด็นที่ 5 นวัตกรรมที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และประเด็นที่ 6 ช่องทางการจำหน่ายผลผลิต และผลจากการประมวลและกลั่นกรององค์ความรู้มะม่วงโชคอนันต์ จึงนำไปสู่กระบวนการเข้าถึงองค์ความรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้จัดทำเอกสารวิชาการเผยแพร่เรื่อง การจัดการความรู้มะม่วงโชคอนันต์ จังหวัดสุโขทัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรและผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างสะดวก เข้าใจง่าย สามารถนำไปศึกษาเพื่อพัฒนาการปลูกมะม่วงโชคอนันต์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับสำราญ คล้ายสุด (2561) ที่ได้ทำการศึกษากระบวนการจัดการและการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานในกองทัพเรือ ที่ได้

เสนอแนะแนวทางจัดการความรู้จากหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ ในแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดไปยังหน่วยงานที่ไม่ได้ดำเนินงานหรือดำเนินการแล้วยังไม่ประสบผลสำเร็จเพื่อให้เกิดแรงจูงใจ โดยการสร้างระบบสารสนเทศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนที่เปิดกว้างและเข้าถึงได้ง่าย และยังสอดคล้องกับวัชรินทร์ อรรถศรีวร (2562) ที่ได้ทำการพัฒนาเอกสารคู่มือการจัดทำบัญชีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการผลิตประมงและเกษตรอินทรีย์บนพื้นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากกรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด ซึ่งเป็นคู่มือที่ถูกพัฒนาขึ้นจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปัญหาที่พบเจอจากการดำเนินงานและแนวปฏิบัติ โดยนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมต่อการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การใช้เอกสารคู่มือการจัดทำบัญชีแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องให้ได้เข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินงานด้านการบัญชีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการผลิตประมงและเกษตรอินทรีย์

ส่วนที่ 2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเกษตรกร

การจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์ อำเภอศรีนคร กลุ่มเกษตรกรอำเภอศรีสขนาลัย จังหวัดสุโขทัย เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอศรีนคร ผู้เชี่ยวชาญด้านพืชสวนและทีมผู้วิจัย ส่งผลให้เกิดการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกับผู้อื่น จนนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นภายในตนเอง โดยเสวนาร่วมกันใน 6 ประเด็น ที่ได้จากการรวบรวมและสังเคราะห์องค์ความรู้ สามารถอภิปรายผลได้ว่ากลุ่ม

เกษตรกรมีรูปแบบในการจัดการสภาพแปลง การเตรียมดิน การคัดเลือกต้นพันธุ์ การปลูก และการดูแลรักษามะม่วงโชคอนันต์ ที่สอดคล้อง และใกล้เคียงกัน อันเนื่องมาจากสภาพพื้นที่และ สภาพภูมิอากาศมีความใกล้เคียงกัน

จากการเสวนา พบประเด็นที่น่าสนใจ ที่สามารถนำมาอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 การใช้ข้อมูลสารสนเทศ โดยการส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรและนำข้อมูล สารสนเทศจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาใช้ให้เกิด ประโยชน์ เช่น สถิติปริมาณน้ำฝน อุณหภูมิเฉลี่ย การตรวจสอบสภาพอากาศ ซึ่งสัมพันธ์กับ การระบาดของศัตรูพืชหรือตรวจสภาพและ คุณสมบัติของดินแต่ละชุดดิน เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เกษตรกรไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยี ระดับสูง เพราะหากนำเทคโนโลยีระดับสูงมาใช้ ย่อมส่งผลให้เกิดต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ในขณะที่หน่วยงานหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นสำหรับ เกษตรกร โดยเป็นข้อมูลและระบบที่สามารถเข้าถึง ได้ง่ายและมีการอัปเดตข้อมูลให้ทันต่อสถานการณ์ อยู่เสมอ รวมไปถึงควรมีการจัดอบรมส่งเสริม ความรู้ด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศให้แก่กลุ่ม เกษตรกร สอดคล้องกับการศึกษาแนวทางการ จัดการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิตโดยการประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน ทางการตลาดของข้าวหอมมะลิในจังหวัดศรีสะเกษ ของศิริกมล ประภาสพงษ์ (2563) พบว่า เกษตรกร ที่เข้าอบรมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางการตลาดของข้าว หอมมะลิส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรคนรุ่นใหม่ที่มี ประสบการณ์ในการทำเกษตรน้อยแต่มีความ

เข้าใจในการใช้ระบบสารสนเทศ เพราะเกษตรกร รุ่นก่อนให้เหตุผลที่ไม่เข้าร่วมอบรมเป็นเพราะไม่มี ความรู้เรื่องระบบสารสนเทศเพียงพอจึงให้ เกษตรกรรุ่นใหม่เข้าร่วมการอบรมจะสามารถนำ ความรู้ที่ได้จากการอบรมมาพัฒนาศักยภาพการ แข่งขันทางการตลาดข้าวหอมมะลิได้ดีกว่า จะเห็น ได้ว่า หากกลุ่มเกษตรกรมีความรู้ด้านเทคโนโลยี สารสนเทศจะช่วยเพิ่มช่องทางการในการส่งเสริม การขาย และการเข้าถึงกลุ่มลูกค้า และนอกจาก ประโยชน์ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังควรเน้นการ พัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่จำเป็น และสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานที่ช่วยสนับสนุน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ระบบเครือข่ายที่ ครอบคลุม ระดับความแรงของสัญญาณ อินเทอร์เน็ต อันจะเป็นการนำเทคโนโลยี สารสนเทศมาช่วยในการบริหารจัดการ เพื่อลด ต้นทุนการผลิต การเพิ่มคุณภาพของผลผลิต สอดคล้องกับ จักรกฤษณ์ หมั่นวิชา (2559) ที่ได้ ศึกษาเรื่องเทคโนโลยีฟาร์มอัจฉริยะ ที่ถือเป็น นวัตกรรมทางการเกษตรที่นำเอาเทคโนโลยี สารสนเทศมาใช้ หากประเทศไทยนำเอาเทคโนโลยี ฟาร์มอัจฉริยะมาใช้ก็จะสามารถแข่งขันกับประเทศ คู่แข่งมากขึ้น ในยุคการค้าเสรีหากประเทศใดมี ต้นทุนในการผลิตต่ำกว่า ผลผลิตมีคุณภาพ มากกว่า มีการผลิตที่แม่นยำมากกว่าก็ย่อม ได้เปรียบในการซื้อขายมากกว่า รัฐบาลหรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้การสนับสนุนและ การช่วยเหลือเจ้าของฟาร์มโดยเฉพาะฟาร์มราย ย่อยให้มีความรู้ ความเข้าใจเพื่อให้ก้าวทันโลกยุค ดิจิตอลเพื่อให้ทัดเทียมต่อนานาประเทศ อีกทั้ง ยังช่วยให้เกษตรกรอยู่ดีกินดีมากขึ้น เนื่องจาก มีต้นทุนในการผลิตต่ำ รายได้สูง

ประเด็นที่ 2 พฤติกรรมและความต้องการของผู้บริโภค เป็นสิ่งที่เกษตรกรต้องให้ความสำคัญ ตัวอย่างเช่น การห่อผลไม้ช่วยป้องกันการเข้าทำลายของแมลง รวมทั้งลดการใช้สารเคมี อาจจะมีต้นทุนที่เพิ่มมากขึ้น แต่ทำให้ผิวของมะม่วงสวยสามารถส่งออกต่างประเทศได้ผลตอบแทนสูงกว่าจำหน่ายในประเทศ ซึ่งผู้บริโภคมักจะพิจารณาเลือกซื้อจากคุณภาพผลผลิต นอกจากนี้ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีรูปแบบที่เหมาะสม มีตราสัญลักษณ์ของสวน ส่งผลให้เป็นการประชาสัมพันธ์และผู้บริโภคสามารถกลับมาซื้อซ้ำ หากผลผลิตมีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของธนัท สมณคุปต์ (2565) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาบรรจุภัณฑ์มะม่วงน้ำดอกไม้ สวนมะม่วงธัญลักษณ์ ในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์มะม่วงเพื่อให้มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค รับน้ำหนักได้ดีและมีต้นทุนการผลิตที่ไม่สูงมาก ในส่วนของการออกแบบนั้น มีความคิดสร้างสรรค์ดึงดูดความสนใจของลูกค้ามีความทันสมัย สวยงามสามารถห่อหุ้มผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานและถูกสุขอนามัย ใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมรวมถึงการส่งเสริมการขายที่ทำให้ผู้บริโภคกลับมาซื้อซ้ำได้ เช่นเดียวกับการศึกษาแนวทางการแปรรูปบรรจุภัณฑ์กล้วยกรอบเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจรวิวรรณ กล้วยกรอบ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ของณภัทร ทิพย์ศรี (2561) ที่พบว่า บรรจุภัณฑ์เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่สำคัญต่อความสำเร็จของธุรกิจสามารถเป็นสื่อโฆษณา และเป็นจุดขายแก่ผู้ซื้อโดยตรง ซึ่งแสดงถึงชื่อเสียงของผู้ผลิต ตราสินค้าโดยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมกระบวนการนำกลับมาใช้ใหม่จะช่วยสร้างความประทับใจและ

กระตุ้นการซื้อซ้ำและการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มกับตัวผลิตภัณฑ์ ซึ่งนำไปสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับธุรกิจอีกด้วย ด้วยเหตุนี้เอง จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพของผลิตให้เป็นที่ยอมรับเพื่อเพิ่มโอกาสขยายตลาดการส่งออกไปยังประเทศอื่น เช่น ยุโรป อเมริกา เป็นต้น ซึ่งเป็นประเทศที่นอกเหนือจากประเทศที่เคยส่งออก และควรพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่สามารถรักษาคุณภาพของผลผลิตและเหมาะกับการขนส่ง

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานภาครัฐ ควรสร้างกลไกในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงโชคอนันต์ในอำเภออื่น ๆ พัฒนาไปสู่การบริหารจัดการในรูปแบบแปลงใหญ่อย่างครบวงจร เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการจัดจำหน่าย

2. สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเข้าไปช่วยพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ เช่น ด้านเทคโนโลยี ด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ การส่งเสริมการตลาด เป็นต้น แก่กลุ่มเกษตรกร เพื่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นและทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ที่ให้ทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบพระคุณกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มะม่วงโชคอนันต์สุโขทัยพันล้าน ตำบลน้ำชุม อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูก

มะม่วง อำเภอสวรรคโลก และอำเภอสรีสัชชาลัย จังหวัดสุโขทัย ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัย จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). คู่มือการดำเนินงานระบบส่งเสริมเกษตรกรแปลงใหญ่.

จักรกฤษณ์ หมั่นวิชา. (2559). เทคโนโลยีฟาร์มอัจฉริยะ. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ*, 14(2), 201-210.

ณภัทร ทิพย์ศรี, ภัทราพร สมเสมอ, จักรกฤษ เชี่ยวคำปัน, ศุภกิจ จันทรแก้ว และสุพนิตา ยะทะ. (2561). แนวทางการแปรรูปบรรจุภัณฑ์กล้วยกรอบเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจวิสาหกิจกล้วยกรอบ อ.แม่ใจ จ.พะเยา. *วารสารบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ ราชชมกล้านนา*, 6(2), 46-57.

ธนัท สมณคุปต์ และวสันต์ ชุนหวิตจิตร. (2565). การพัฒนาบรรจุภัณฑ์มะม่วงน้ำดอกไม้สวนมะม่วงอัญมณีของตำบลบางไผ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า*, 40(2), 216-224.

ธีระวัฒน์ จันทิก, จิรวัด ศิริศักดิ์สมบูรณ์ และกนก อร เนตรชู. (2559). การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างผู้นำชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพในการบริหารชุมชนเข้มแข็ง.

วารสารบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ ราชชมกล้านนา, 4(2), 52-59.

นิศรา จันทรเจริญสุข และเพราพิลาส ประสิทธิ์บุรีรักษ์. (2564). แนวทางการจัดการธุรกิจชุมชน บ้านแม่ขี้มูก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ ราชชมกล้านนา*, 9(2), 17-26.

ปิยะพร ตันณีกุล และอภิวินัย ภัทรกุล. (2560). การจัดการความรู้ด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานบริการ. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 37(3), 1-20.

พัทธนันท์ หรรษาภิรมย์โชค และประมา ศาสตระรุจิ. (2559). กระบวนการจัดการความรู้. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 8(16), 163-168.

วัชรินทร์ อรรคศรีวร และยุทธนา พรคอนันต์. (2562). การพัฒนาเอกสารคู่มือการจัดทำบัญชีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการผลิตประมงและเกษตรอินทรีย์บนพื้นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากกรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 8(1), 55-66.

ศิริกมล ประภาสพงษ์. (2563). แนวทางการจัดการต้นทุนเพิ่มผลผลิตโดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มศักยภาพการ

แข่งขันทางการตลาดของข้าวหอมมะลิใน
จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารวิทยาการจัดการ
ปริทัศน์, 22(1), 169-182.

สายชล จันทร์วิโร, สัมภาษณ์มะม่วงโชคอนันต์
พันล้าน, 18 มีนาคม 2565

สำนักงานเกษตรอำเภอศรีสะเกษ. (2565). ระบบ
ฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง. กรม
ส่งเสริมการเกษตร.

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า
กระทรวงพาณิชย์. (2565). วิเคราะห์
สถานการณ์เศรษฐกิจการค้าไทยราย
ภูมิภาค. สืบค้น 10 มิถุนายน 2565, จาก
[http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/
files/wiekhraaahesrstHkicchphuumpip
haakhpracchameduuenemsaay.pdf](http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/wiekhraaahesrstHkicchphuumpiphaakhpracchameduuenemsaay.pdf)

สำราญ คล้ายสุด และนพดล พันธุ์พานิช. (2561).
การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของ
หน่วยงานในกองทัพเรือไทย.
วารสารวิชาการแห่งสถาบันเทคโนโลยีแห่ง
สุวรรณภูมิ, 144-158.